

Bir münzevinin sanrıları

20'nci yüzyıl Fransız avangard tiyatrosunun önde gelen isimlerinden olan Eugène Ionesco, yazarlık kariyerindeki ilk ve tek romanı olan 'Yalnız Adam'da hayatı kavramakta ve sürdürmekte zorlanan bir adamın zihninde dolaşiyor. Yabancılaşma, ölüm korkusu, varoluş sıkıntıları, yaşamın saçmalığı gibi pek çok Ionesco temasını barındıran şaşırtıcı bir roman.

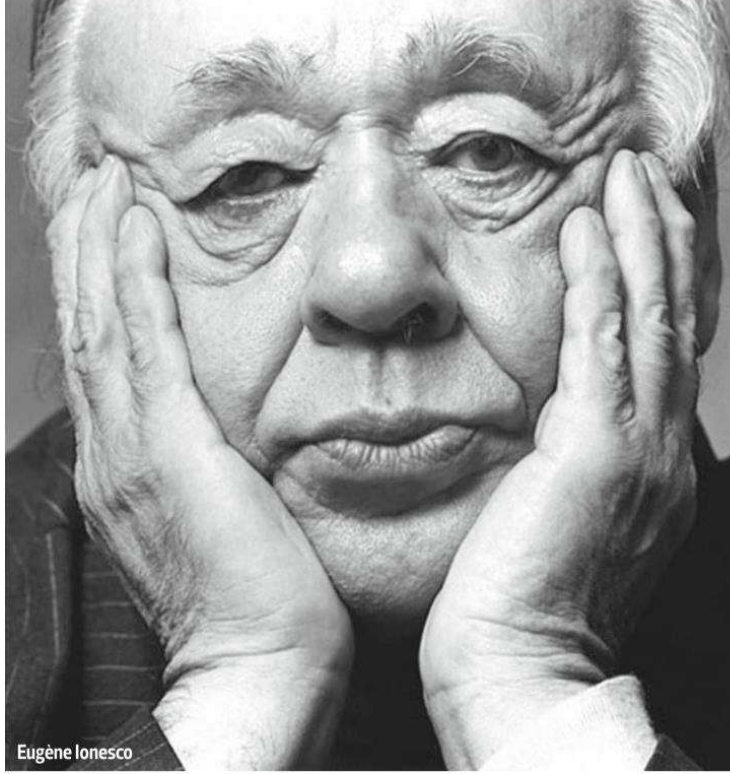
Ionesco 1912 yılında, Romanya'nın Slatina kentinde Ortodoks Hristiyan Kilisesi'ne mensup Romen bir baba ve Fransız kökenli Protestan bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Çocukluğunun çoğunu Fransa'da geçirdi. 1925'te Romanya'ya döndü. Orada Saint Sava Ulusal Koleji'ne devam etti, ardından 1928-1933 yılları arasında Bükreş Üniversitesi'nde Fransız edebiyatı okudu. Bu sırada şiir ve eleştiri yazıları yazmaya başlamıştı. Bükreş'te Emil Cioran ve Mircea Eliade ile kurdukları dostluk her üçünün düşünce dünyasını da derinden etkileyecekti. 1936 yılında evlendi ve sıradışı çocuk öykülerini ithaf ettiği bir kız oldu. 1938 yılında doktora çalışmasını tamamlamak için ailesiyle birlikte Fransa'ya döndü. 1940'ların sonunda ilk oyunu 'Kel Sarkıcı'yı yazdı. 1950'de sahnelenen bu oyun, Ionesco'nun parlak kariyerinin başlangıcıydı. 50'li ve 60'lı yıllarda yazdığı çok sayıda oyunuyla absürd tiyatrosunun öncülerinden biri haline gelen, 60'ların devrimci sanat ortamına yaptığı katkılarla pek çok ödüle değer görülen Ionesco, 1970 yılında Fransız Akademisi'ne seçildi. 70'li yılları nispeten sessiz geçirdi. 'Yalnız Adam'ı 1973'te yayımladı ama farklı bir kültürel iklimle girildiğinden olmalı, romanı oyunları kadar ilgi görmedi. Eugène Ionesco 28 Mart 1994'te, 84 yaşında öldü ve Paris'teki Sime-tière du Montparnasse'de gömüldü.

MÜNZEVİNİN YENİ HAYATI

'Yalnız Adam'ın kahramanı ve anlatıcısı 40'ına merdive dayamış, 15 yıldır çalıştığı masa başı işinden, işyerindeki rutinden, diğer çalışanlarla arkadaşlık etmekten ölesiye bıkmış münzevi bir adam. Pekiyi ki Amerika'daki amcasından kalan miras bu hayattan çekip çıkarıyor onu. Çalışmaya artık ihtiyaç duymamasının mutluluğunu yaşarken tanıyoruz kahramanımızı. İsmi bilmiyoruz, bilmemize gerek yok, zira o ne genç, ne yaşlı, ne yakışıklı ne çirkin, ne zeki ne de aptal bir karakter olarak hepimizin temsilcisi; "ben de herkes, çağımızdaki herkes gibiyim, kuşkucu, yanıldığını görmüş, yorulabilir ve yorgun, amaçsız yaşayan, elden geldiğince az çalışan, azıcık obur biri"...

Ionesco adamın sıkıntısının kaçınılmazlığını, onun gündelik hayatından verdiği kesitlerle destekliyor. Patron tarafından işten atılma tehdidiyle tir tir titretilen, hep aynı kafelere takılan, iç sıkıcı otel odalarında yaşayan, bir sevgili bulmaya bile vakit ayıramadığı için gönül arkadaşını işyerinden seçmek sorunda kalan, neredeyse beş yıldır ondan bile mahrum kalmış bu adamın, Münzevi'nin içindeki ateş çoktandır küllenmiş -aslana bakarsanız belki de hiç yanmamış:

"Küller altında harlı bir ateşin yattığını hissettim mi hiç? Nerde!. Ruhumu istediğim kadar sorguya çekeyim, kıyısını bucağını karıştırırım, hiçbir derin titretişim bulamıyorum orada. İnsanın iç dünyasının

Eugène Ionesco

külrengi mekânlarında, daha başka yıkıntıların altında yatan daha başka yıkıntılardan başka bir şey yok. Pekiyi ki, yıkıntı varsa, belki de daha önce bir tapınak, ışıklı sütunlar, mumlarla aydınlatılmış bir sunak vardı? Yalnız bir varsayım var. Gerçekte, hiçbir zaman, hiçbir şey olmadı orada belki de kaos dışında"...

Modern bireyin bunalımı temasının ağır bastığı, bunalımın maddi ve manevi vechelerini sergileyen bu ilk bölüm Ionesco'nun anlatı evrenine alışmamızı sağlıyor. Böyle bir varoluşa günlük yaşamı kavramaya karşı kayıtsızlık, başarısızlık hissi, siyasetten bilhassa uzak durmak, dünyayı olduğu gibi kabul etmek ya da boyun eğmek şaşırtıcı değil elbette. Münzevi, miras sayesinde daha önce kendisine dayatılan zorunluluklardan azade olduğunda, yeni bir semtte yeni bir hayata adım attığında, "insan anlayışının sınırları" üzerine düşünmeye başladığında ortaya çıkacaktır sanırlar ve sorunlar. Ionesco'nun merkezi teması 'saçma' hikâyeye damgasını tam da bu anda vurur. Yalancı bir 'özgürlük'ün tuzağına düşmüştür Münzevi. Çalışmak zorunda kalmaktan kurtulmuş ama hayatın dışına, pasif bir gözlemci rolüne çekilmiştir. Çekilmesiyle birlikte sayısız halüsinasyon imgesine maruz kalacak, neyin gerçek neyin gerçek olmadığını belirsizleştirecek, kafasındaki

düşüncelerle birlikte çevresindeki hayat da kaotik bir hal alacak, saçmalayacaktır...

'ÖLÜM İŞIĞINDA HER SEBEP ÇILGINCA GÖRÜNÜR'

Ionesco, absürd/saçma olgusunu modern yabancılaşma duygularını, burjuvazinin konformizmini, insanlar arasındaki iletişimin imkansızlığını ve yarırsızlığını açığa çıkarmak için kullanmıştı. Varoluşçu düşüncenin iki önemli isminin -Camus ve Sartre'in- aynı kavramı kullanmış olmaları, zaman zaman Ionesco'nun varoluşçulukla ilişkilendirilmesine yol açtı. Oysa Ionesco -ısrarla- varoluşçu olmadığını, varoluşçuluktan ziyade patafizme ve yaratıcısı Alfred Jarry'ye, Dadaistlere ve sürrealistlere, özellikle Andre Breton'a ve Tristan Tzara'ya yakınlık duyduğunu söylemiştir.

'Yalnız Adam'da da yansıyan biçimsel arayışlar, Ionesco'yu doğruluyor. 'Saçma'yı açığa çıkarmak için kullandığı anlatı tekniklerine baktığımızda Ionesco'nun özellikle sürrealizmin gerçeklerle düşler arasında gidip gelen, geleneksel doğrusal akışı izlemeye, rüyalara/sanırlara önem atfeden anlatı yapısına yaklaştığını görebiliyoruz. Bunlara ek olarak tutarlı diyaloglardan kaçınıyor, insanlıktan çıkmış bir

dünyayı insani vasıflardan yoksun kukla karakterlerle tasvir ediyor. "Dil seyrekleşiyor, kelimeler ve maddi nesnelere kendilerine ait bir yaşam kazanarak karakterler üzerinde bir tehdit duygusu yaratıyor."

Ionesco, 'saçma'yı ölümü tartışmak için kullanıyor. Burada 'Yalnız Adam'ın anlatıcı kahramanının Ionesco'nun sözcülüğünü yaptığını söylemek mümkün. "Ölüm ışığında her sebep çilginca görünür" diyen Ionesco, hep içinde duyduğu bu korkuyu/acıyı bu münzevi karakterin iç dünyasına taşımış.

"Ürküntü, acı içinde doğdum, yine sonun, çıkışın insana verdiği yığı içinde yaşıyorum. Akıl almaz, inanılmaz, cehennemlik bir tuzağa düştüm, iki korkuncu olay arasında kaldım."

HAYATIN MEKANİKLEŞMESİNE BİR İTİRAZ

Sadece burjuva bireyin varoluşunu değil, tüm insan faaliyetleri saçmalayan, her sebebi, her iletişim teşebbüsünü saçma kılan ölümdür. İşte bu nedenle -başka insanların durmak bilmez devinimi karşısında- şaşıktır Ionesco'nun münzevisi. Yabancılaşmıştır. Aynı şaşkınlık Ionesco'nun düzyazılarında da ifadesini bulur:

"Ölüm bizim asıl sorunumuz ve diğerleri daha az önemli. Bu duvar ve sınırdır. Kaçınılmaz olan tek yabancılaşma budur; bize sınırlarımız hakkında bir fikir verir. Ancak kendimizin ve mahkûm olduğumuz başkalarının cehaleti de aynı derecede endişe vericidir. Son tahlilde ne yaptığımızı bilmiyoruz. Yine de, tüm çalışmalarında bir umut unsuru ve başkalarına bir itiraz var."

Gerçekten de kapitalizme, hayatın mekanikleşmesine, savaşlara, insanların birbirini boğazlamasına itiraz ediyor 'Yalnız Adam'da. Zamanın geçişini, hayatın tükenişini mükemmel bir biçimde yakalıyor.

Ölüm ve geçiş giden zaman kendisini sürekli hissettirmekle birlikte 'Yalnız Adam', kötümser veya nihilist bir bakışla yazılmamış. Karanlık ya da olumsuz yanlar varsa bile bunlar hayatın bir yansıması. Anlatılan topluma yabancılaşan ve yalnızlaşan bireyin hikâyesini. Ionesco yeterince şefkat gösteriyor kahramanına. 'Saçma'lık ironik bir anlatımla, güldürü demiyorum ama ölçülü bir mizah katmış hikâyesine. Ve, bir işik, Ionesco'nun metafiziğinin ışığı bu çürümüş, yozlaşmış, anlamını yitirmiş dünyayı aydınlatıyor. ■

YALNIZ ADAM

Eugène Ionesco
Çeviren: Bertan Onaran
Yapı Kredi Yayınları, 2022
112 sayfa, 22 TL.